

Werk, werk, werk

De Europese Commissie heeft in het *Witboek Delors* de doelstelling geformuleerd, de werkloosheid voor het einde van deze eeuw tot de helft terug te dringen. Op het eerste zicht lijkt het beleid om dit te realiseren in de meeste landen sterk op elkaar: beperking van de stijging van de loonkosten, flexibilisering van de arbeidsmarkt, actief arbeidsmarktbeleid gericht op langdurig werklozen en jongeren, het goedkoper (en dus lonender) maken van arbeid aan de onderkant van de markt, enz. Kortom, meer van hetzelfde: een verdere verfijning en uitdieping van een heel scala van maatregelen gericht op het beter laten functioneren van de arbeidsmarkt. In de meeste Europese landen wordt de verklaring voor de toenemende werkloosheid namelijk in de eerste plaats gezocht bij de werking van de arbeidsmarkt, en dan vooral bij de hoge lasten die de arbeid aan de onderkant van de markt te duur hebben gemaakt.

Op de onlangs gehouden 'G-7 Jobs summit' in Rijssel werd door de ILO een enigszins andere visie op de gebrekkige baancreatie en hoge werkloosheid in Europa naar voren geschoven: de substantiële daling van de produktiegroei in de industriële landen gedurende de laatste 25 jaar¹. Die daling is indrukwekkend: voor de G-7 landen als geheel halveerde de groei van 4% begin jaren zeventig tot 2% begin jaren negentig. Het is, aldus de ILO, in de eerste plaats het restrictieve monetaire beleid, in de jaren tachtig gevoerd om de inflatie onder controle te brengen, dat geleid heeft tot deze blijvende reductie in economische activiteit. Lage reële groei vermindert dan weer de mogelijkheden voor groei in de toekomst, vermits het accumulatie van kapitaal en uitbreiding van de productiecapaciteit vermindert en de kwaliteit en beschikbaarheid van arbeid aantast. "The industrialized economies thus find themselves caught in a pattern of slow growth which although it does preserve certain major macroeconomic equilibria (keeping price increases and foreign trade balances under control) nonetheless erodes public finances and inevitably increases unemployment" (blz. 2).

Volgens de OESO ligt de oorzaak van de huidige werkgelegenheidsproblematiek niet in de eerste plaats aan lage groei van de produktie, maar aan de daling van de produktiviteitsgroei gedurende de laatste 25 jaar: van 3,5% begin jaren zeventig tot minder dan 1,5% in de jaren negentig². Deze dalende produktiviteitsgroei is des te opmerkelijk gezien de toename van R&D-uitgaven en de toenemende internationale concurrentie: beide zouden juist de efficiëntieverhoging moeten aanwakkeren.

Drie soorten verklaringen kunnen voor deze produktiviteitsparadox gegeven worden. Eerst en vooral een statistische vertekening, waardoor met name de groei van nieuwe goederen en diensten onderschat wordt³. Ten tweede is er de aanpassingsverklaring waarbij met name de toepassing van generieke informatie- en communicatietechnologie door de hele eco-

nomie zoveel aanpassingskosten met zich meebrengt, dat produktiviteitsverbeteringen op zich laten wachten⁴. Ten derde kan de vraag gesteld worden of de hoge reële rente en de toenemende concurrentie ervoor hebben gezorgd dat meer en meer onderzoek gericht wordt op produktdifferentiatie en het behalen van korte-termijnresultaten, ten koste van onderzoek dat op de langere termijn een hoger sociaal rendement oplevert. Deze laatste verklaring gaat in dezelfde richting als de ILO-visie: zij verklaart hoe een korte-termijn, restrictief macro-economisch beleid negatieve effecten kan hebben op investeringen, produktiviteitsgroei en duurzame werkgelegenheidscreatie op lange termijn. De hoge reële lange rente leidt immers tot wat Jean-Paul Fitoussi omschrijft als een 'fixatie' op het heden.

Wat betekent dit alles voor het Europese werkgelegenheidsdebat? Verhoging van de werkgelegenheidsintensiteit van de groei in Europa – enigszins in tegenstelling tot de huidige beleidsvisie en het Witboek Delors – kan niet echt soelaas bieden op lange termijn. Er zal dus een zeker evenwicht moeten komen tussen overheidssteun voor korte-termijn werkcreatie, en steun voor meer duurzaam en gekwalificeerd werk verbonden met kenniscreatie en -spreiding. Als men de huidige steun voor de onderkant van de arbeidsmarkt (in de vorm van lastenverlichting of Melkertbanen) vergelijkt met de korting op sociale lasten voor bijvoorbeeld R&D-personeel, lijkt de balans wel erg naar de korte termijn door te slaan⁵. Waarom deze steun niet wat evenwichtiger verdelen en de arbeidskosten van innovatie en onderzoek in Nederland verlichten met eenzelfde bedrag als de arbeidskosten van laag- of ongeschoolde arbeid? Anders zou het wel eens kunnen dat de Nederlandse werkgelegenheidsgroei inderdaad aan het kabinetslogo 'werk, werk, werk' beantwoordt, veel werk nu, maar weinig werk in de toekomst.

L. Soete

1. ILO, *Combating unemployment and exclusion: Issues and policy options*, Rijssel, 1-2 april, 1996.

2. Althans volgens het voor de G-7 voorbereide rapport *Technology, productivity growth and job creation*.

3. Zie L. Soete, *Inflatie-illusie*, ESB, 28 juni 1995, blz. 599.

4. Zie P. David, *The dynamo and the computer: an historical perspective on the modern productivity paradox*, *American Economic Review*, nr. 2 (Papers and Proceedings), 1991, blz. 355-361.

5. Het totaalbedrag voor gesubsidieerde arbeid en lastenverlichting voor de onderkant is rond de f 6 mrd. Voor lastenverlichting voor R&D-personeel is f 450 mln beschikbaar.